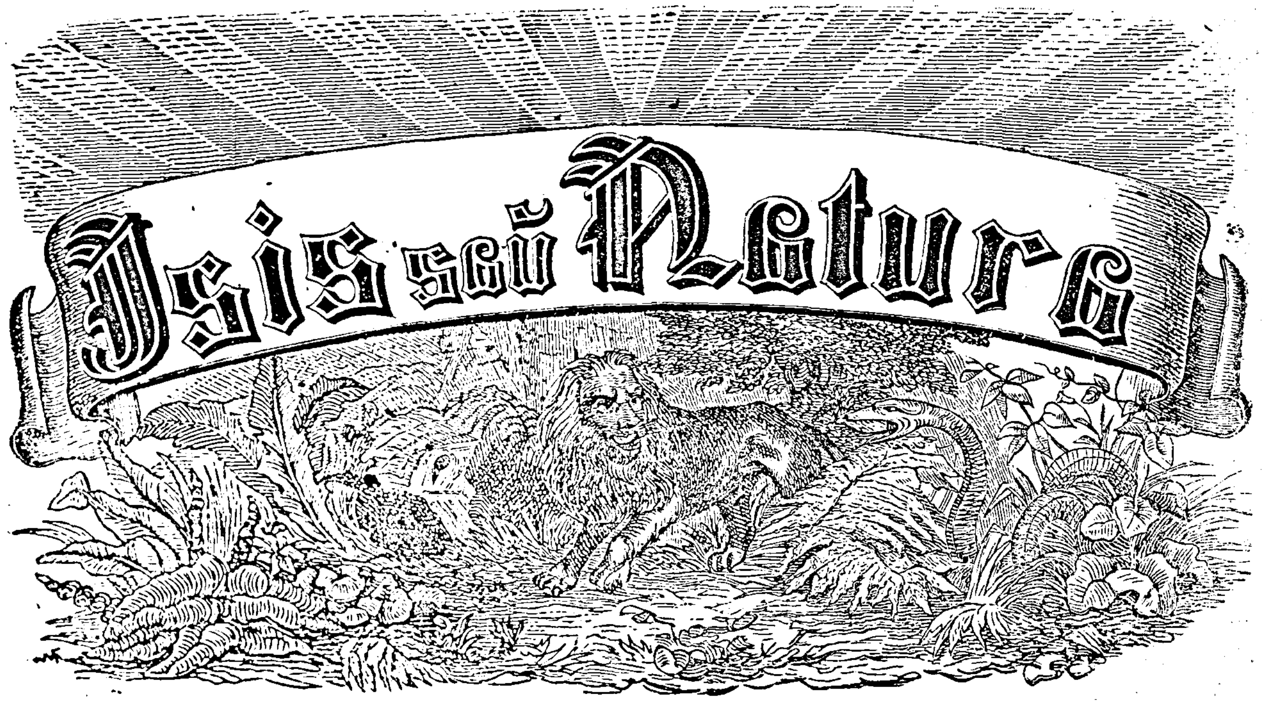

JURNAL

ПЕNТРȢ REШІNDIРЕА ШТІІNЦЕЛОРȢ NАТȢРАЛЕ ШІ ESAKTE, ÎN TOATE ЛАSEIE.

Redijeatȣ

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 23. (Anȣлȣ aлȣ dȣoiлea) Бȣkȣpeшtĭ Iȣnie 15, 1857.

Konpindepea. Пловеа кȣ пешtĭ. Арборĭ цiganтiчĭ (ȣpiaшĭ) în Kaлifopnia. Tȣpnȣлȣ oблiкȣ din Pisa. Nemȣpipea sȣfлetȣлȣĭ.

Плoaea кȣ пeшtĭ.

Pentrȣ кȣpiozitate, конiemȣ aiчĭ ȣнȣ aptiкoлȣ din жȣpнaлȣлȣ Bombay Times, ȣnde se гъsешtе notiцeлe ȣpmъtoape. « Kîndȣ în noaптea de лa 19 sпpe 20 Iȣnie 1698, вîpfȣлȣ вoлкaнȣлȣĭ de лîнгъ мȣнteлe Чimбopazo, s'a dъpîmatȣ, atȣнчĭ s'a гъsitȣ împpeцiȣpȣлȣ вoлкaнȣлȣĭ, лa o întindepe de 43 miлe enглeze пътpate, цapa aкoпepitъ кȣ пeшtĭ. O asemenea întîmплape s'a въzȣtȣ dȣпъ epȣпцiȣnea вoлкaнȣлȣĭ Iambabare. În anȣлȣ 1666, s'a гъsitȣ, лîнгъ opaшȣлȣ Maidstone, în komitatȣлȣ Kentȣ (în Aнглia) iapȣ o întindepe mape de пъmîntȣ aкoпepitъ кȣ пeшtĭ, кȣ toate къ лoкȣлȣ epa depapte de mape шi în вeчinъtate nȣ s'a aflatȣ niч'ȣнȣ лaкȣ de пeшtĭ. Пeшtiĭ epaȣ de mъpimea deцetȣлȣĭ mikȣ aлȣ ȣнȣĭ omȣ, шi s'a въnȣitȣ, къ aȣ къzȣtȣ din nȣopiĭ negpĭ, кape s'aȣ apъtatȣ atȣнчĭ în aepȣ шi кape aȣ пpodȣsȣ o пvoaie tape. În anȣлȣ 1825, лîнгъ Loch Leven, (totȣ în Aнглia) aȣ къzȣtȣ sкȣмбpiĭ din nȣopĭ пe kîndȣ пvoa. În anȣлȣ 1828, a aвȣtȣ лoкȣ o asemenea întîmплape лa Roshire. Лa 9 Maptie 1830, aȣ гъsitȣ dȣпъ o пvoaie mape, пiсiniцĭ пe kîmпĭ, o mȣлцime de sкȣмбpiĭ пe insȣлa Ulva. Лa 30 Iȣnie 1841, a къzȣtȣ лa Boston, ȣнȣ пeшte din aepȣ, кape aвea o лȣнцime de zeчe цoлȣpĭ шi totȣ în aчestȣ anȣ лa 8 Iȣлie, kîndȣ a fostȣ o fȣptȣнъ кȣ tȣnete шi fȣлцepe, aȣ къzȣtȣ iapъшĭ пeшtĭ din nȣopĭ împpeȣnъ кȣ pietpe. O asemenea întîmплape a aвȣtȣ лoкȣ împpeцiȣpȣлȣ Пapisȣлȣĭ (?) ȣnde dȣпъ ȣнȣ ȣpa-

ганȣ tape de noaptea, a dȣoa zi dimineaца aȣ гъsitȣ дрȣмȣріле ші кîмпііле акоперіtе кȣ пешті; aȣ черчеtatȣ ші a гъsitȣ къ ȣнȣ лакȣ кȣ пешті, каре ера în вечінътate, ера desпоіатȣ de пештіі sȣї. În апȣлȣ 1830, aȣ къzȣtȣ пешті лîнгъ Dunkfeld, în komitatȣ Pertshire (Англіа) еарȣ прінtр'о плоаіъ кȣ пешті».

« Dарчеле маї însemnate плоï кȣ пешті, se întîмпла în India, adese-орї. Major Herriot, ворбеште d'o плоаіе de пешті каре s'a întîмплатȣ împреȣнъ кȣ ȣнȣ маре ȣраганȣ în провінціа Madras, ла каре aȣ asistatȣ трȣпеле Енглеze, афлîндȣ-se întр'ȣнȣ маршȣ. În лȣна лȣї Іȣліе 1824, а къzȣtȣ о плоае кȣ пешті neste солдаціі din реџіментȣлȣ алȣ 14-леа, кîндȣ ераȣ окȣпаці кȣ есерчіціȣ. În лȣна лȣї Іȣліе 1826, s'aȣ възȣtȣ пешті віі къzîндȣ din нȣорї лîнгъ Moradabad (India); пештіï ачештіа ераȣ о speцъ de крапї, каре тръескȣ în лакȣріле Indieї. Ла 19 Феврȣаріе 1830, ла namiazъ, a плоатȣ о плоае репеde кȣ пешті ла Nokulhat-Faktorey. Ноъ марторї diferiцї aȣ конфірматȣ ачеstъ fanтъ; тоцї пештіі ераȣ морцї, însъ ȣniї проаспецї, пе кîндȣ алціі нȣтрезї. S'aȣ възȣtȣ пînъ п'а къdea înкъ ші se пъреа къ болта черȣлȣї е акоперітъ кȣ лігіоане de пасерї адȣнате sȣsȣ în аерȣ. Ла 16 ші 17 Маїȣ 1833, s'a întîмплатȣ împреȣнъ к'ȣнȣ вîнтȣ tape, о плоае de пешті лîнгъ орашȣлȣ Zilla-Futipur (India). Аічї пештіі aȣ кîнtъріtȣ ȣнȣ кîte 3 ші 4 fȣнцї; тоцї ера морцї. Ла Маїȣ 1835, s'a întîмплатȣ ȣнȣ ȣраганȣ ші о плоае кȣ пешті ла Allahabad ші аічї тоцї ераȣ морцї ші ȣскаці, дȣпъ înчеtареа плоії. Ла 20 Sептемвріе 1839, дȣпъ о плоае маре, aȣ къzȣtȣ din аерȣ în провінца Калкȣта (India), пешті віï d'o мъріме de треї цолȣрї; пештіï ачештіа апарціneaȣ ла speца пештілорȣ че тръескȣ întр'ȣнȣ лакȣ че se афлъ ла о депъртаре de 20 міле енглеze. Аічї s'a обсерватȣ къ пештіï нȣ ера pisiніцї пе пъмîнтȣ fъръ ордінȣ, чі ераȣ пȣшї ла о депъртаре екȣалъ ȣнȣ de алтȣ ші întр'о лініе дреаптъ. Валȣріле din провінціа Bombai (India), sîntȣ тоtȣ d'аȣна акоперітъ кȣ мȣлціме de пешті, дȣпъ че а domnitȣ акоaо опtȣ saȣ zече zіле, вîнтȣлȣї нȣмітȣ Musonй; dap ла локȣріле înalte, прекȣмȣ пе акоперішȣріле каселорȣ, saȣ пе коръбії, нȣ s'a гъsitȣ кîte одатъ ічї ші коло пешті pisiніцї».

«Dap ȣна din челе маї ремаркавіле феномене, în ачеstȣ фелȣ, s'a întîмплатȣ în тімпȣлȣ ȣнеї плоï грозаве, че а къzȣtȣ ла Kaliwar (India) ла 25 Іȣліе 1850. Дȣпъ ачеаstъ плоае, тоtȣ пъмîнтȣ ла о întindере маре, а fostȣ акоперітȣ кȣ пешті de гросіме ремаркавілъ, ȣniї s'aȣ гъsitȣ ші пе кълї de fînȣ, (ȣnde'i а арȣнкатȣ вîнтȣ)». Asta este нараціȣнеа нȣмітȣлȣї жȣрналȣ seriosȣ.

Ачеste sîntȣ fanтe каре провъ къ isторііле кронікарілорȣ векї desпре плоï кȣ пешті, нȣ sîntȣ toate басме мінчіноase. Ne ръмîne dap а еsплика ачеаsta дȣпъ о кахъ натȣралъ. Кîндȣ не імаціnъмȣ къ вîнтȣріле тарї sîntȣ în stape а рідіка în аерȣ пешті мічї ші дȣпъ плоï, кîндȣ аерȣлȣ s'a fъкȣtȣ маї ȣшорȣ, ачеste корпȣрї, fiіндȣ маї греле de кîtȣ аерȣлȣ, кадȣ de sine жосȣ, atȣнчї пȣтемȣ съ авемȣ о esплікаціȣне натȣралъ de ачеstȣ феноменȣ рарȣ, dap, прекȣмȣ se веde, foapte посівілȣ.

Арборї џігантічї (ȣріашї) în Каліфорніа.

Kîндȣ ne імаціnъмȣ ȣнȣ моментȣ къ sîntемȣ în Каліфорніа în комітатȣлȣ *Calaveras* ші кîндȣ ȣрмъмȣ кȣрsȣлȣ рîȣлȣї Stanislas, ажȣнџемȣ ка ла 15 міле Енглеze, депарtе de орашȣлȣ Murphi, întре мȣнцї, ла о вале (лȣнкъ) sінгȣратікъ каре аре ȣнȣ diaметрȣ d'o мілъ ші о înълціме de 4000 пînъ 5000 пічоаре, neste ніvелȣлȣ мъреї. Аічї ne афлъмȣ în фаца ȣріашілорȣ din регнȣлȣ веџеталȣ; ніште ȣріашї каре n'aмȣ аштентатȣ а'ї веdea în ачеаstъ епокъ постdілȣвіанъ а пъмîнtȣлȣї. К'ȣнȣ інтересȣ маре ші к'ȣнȣ sімцімîнtȣ d'admiраціȣне, арȣнкъмȣ окії асȣпра лорȣ. Вîнtȣлȣ sȣфлъ tape; мȣнціï каре înконціȣрȣ валеа, sîntȣ акоперіці кȣ зъпадъ, însъ нȣ лȣъмȣ în seamъ sȣфлареа вîнtȣлȣї ші фрігȣлȣ зъпеzeї ші окії ноштрі ръмîнȣ аціnтаці асȣпра арборілорȣ че'ї ведемȣ аколо. Întр'adeвъръ, нȣ-е о чіркȣмstanцъ обічнȣітъ de toate zілеле d'a sta sȣб ȣмбра ȣнȣї арборȣ каре а înчепȣtȣ съ креаскъ кîндȣ Hanibal din Картаго, а înчепȣtȣ мар-

шълȣ съȣ tріомfалȣ кътре Рома ші каре ераȣ марї, кіндȣ Kristianismълȣ а ïнчепътȣ съ se арате пе пъмінтȣ.

Челȣ маї мікȣ dintre ачешті арборї ȣріаші, аре 15 пічоаре ïн diametrълȣ. Трȣнкіȣлȣї ші ïнълціmea лорȣ, este atîta de маре ïн кітȣ чеї-лалці арборї ремаркабілї каре staȣ лінгъ dînшi, se аратъ ка niште nitічї saȣ ка копії мічї пе лінгъ oamenії марї. Трȣнкіȣріле лорȣ sîntȣ акоперіte кȣ мȣшкї ші флорї паразite каре аȣ ажȣнсȣ ла о мъріме необічнȣitъ.

Тоцї ачешті арборї sîntȣ niште бразї (pinus abies, sapin). Лінгъ ачесте грȣпе s'a ашезатȣ ȣнȣ віртаmȣ каре dȣче пе конвіві съї че вінȣ ïнтр'ачестȣ локȣ, спре а admira ачесте міракȣле вецетале. Елȣ а ші datȣ fieшї-кърȣіа арборȣ ȣнȣ нȣме deosebitȣ. Аша нȣмеште пе ȣнȣлȣ «челȣ гросȣ» алȣ кърȣї трȣнкіȣ авеа о періferie de 95 пічоаре ші о ïнълціme de 300 пічоаре; акȣмȣ аȣ тъеатȣ ачестȣ ȣріашȣ; чінчї oamenї аȣ fostȣ окȣпацї 25 de zile neïnчetatȣ кȣ тъереа лȣї ші кіндȣ а къзȣтȣ, а фъкȣтȣ ȣнȣ sгомотȣ терібілȣ ïн кітȣ тоцї мȣнцїї аȣ репетатȣ екоȣлȣ ачестȣї sгомотȣ estraordinarȣ. Дȣпъ къдереа лȣї, іаръ аȣ fostȣ окȣпацї треї съптъмінї спре а'лȣ жȣпȣї de коажа лȣї пінъ ла о ïнълціme de 52 пічоаре. Партеа sȣперіоаръ а ачестȣї трȣнкіȣ, este акȣмȣ фъкȣтъ планъ ка ȣнȣ подȣ saȣ шosea пе каре ȣмблъ тръсȣрї ші кълъреці, къчї аре ȣнȣ diametrȣ de 23 пічоаре! Дар пе мȣкȣлȣ ȣnde s'a тъіатȣ, s'a пȣсȣ ȣнȣ kioskȣ de прівеліште.

Афаръ d'ачестȣ ȣріашȣ, se афлъ ïн нȣміта локъ de арборї ȣріаші ші чеї ȣрмъторї «мȣнтеанȣ» авіндȣ 80 пічоаре ïн періferie ші 300 пічоаре ïн ïнълціme; «векерȣлȣ бътрінȣ» totȣ d'ачеастъ ïнълціme, «Eremitȣ» «бърбатȣ кȣ невас-та», дȣоï арборї ȣріаші ȣнȣлȣ лінгъ алтȣ; «челе треї сȣрорї» adeкъ треї арборї цігантічї ешіндȣ тоцї dintre о sінгȣръ ръдъчінъ! Тоцї sîntȣ кіте 300 пічоаре ïналцї; «мȣма кȣ fечіорȣлȣ» adeкъ доï арборї, dintre каре ȣнȣлȣ este маї ïналтȣ ші бътрінȣ; «коліба ȣнкіȣлȣї Toma»; ачестȣ арборȣ аре ïн трȣнкіȣлȣ *съȣ о голічіȣне ïн каре поате* съ локȣіаскъ о fаміліе ка ïнтр'о salъ спацоасъ; «преȣмблърї кълърї» este ȣнȣ арборȣ ïн каре чіне-ва поате съ se пліmбе кълърї пе ȣнȣ калȣ! Totȣ ïн локȣлȣ ачеста, дар чева deosebitȣ, se афлъ «о грȣпъ de fаміліï», компȣсе de татъ, мȣмъ ші 26 fечоаре; татълȣ авеа ïнълціme imensъ de 450 пічоаре, акȣмȣ партеа de sȣсȣ а трȣнкіȣлȣї е рȣптъ. Мȣма аре о ïнълціme de 329 пічоаре.

О чіркоmstанцъ ремаркабілъ s'a арътатȣ аічї, къ ачешті бразї цігантічї аȣ ачї saȣ фрȣнзе foarte мічї! Еатъ дȣое esternitъцї ïмпреȣнате! Еатъ ȣнȣ жокȣ кȣріосȣ алȣ натȣреї. Дар еатъ ші ла че ïнълціme imensъ поате съ ажȣнгъ ȣniї арборї кіндȣ нȣ sîntȣ ïн ведереа ȣнеї fiinце каре este inamікȣлȣ лорȣ neïmпекатȣ, ші кіте одатъ foarte neïnцелентȣ, adeкъ *omȣлȣ*. Нȣмаї Kalifornia, нелокȣitъ de oamenї пінъ акȣмȣ, а пȣтȣtȣ съ desволте ачесте міракȣле din регнȣлȣ вецеталȣ.

Търнȣлȣ облікȣ din Pisa.

Леціле фрȣмȣсеції sîntȣ negreшitȣ ȣнеле ші ачелеаші, пентрȣ тоате тімпȣріле ші пентрȣ тоате локȣріле; къчї sîntȣ базате пе прінчіпȣрї естетіче nestръмȣтате, inерентe (креsкȣте) ïн inima ноастръ. Нȣ depinde de voinца saȣ de капрічіȣлȣ ноstrȣ, ка съ zічемȣ despre ȣнȣ лȣкрȣ ȣрітȣ къ este fрȣмосȣ saȣ despre ȣнȣлȣ fрȣмосȣ къ este ȣрітȣ, кȣ тоате ачестеа, omȣлȣ ïн прівінца гȣстȣлȣї естетікȣ, depinde мȣлтȣ de edȣкаціȣнеа че а пріимітȣ, de тімпȣлȣ ші локȣлȣ ïн каре тръеште *прекȣмȣ* ші de moda каре domneште. De ачееа *кіндȣ moda* трече, тречe кȣ dînsa гȣстȣлȣ пентрȣ тоате лȣкрȣріле че ераȣ нȣмаї ȣнȣ капрічіȣ трекъторȣ, ïн контра леціlорȣ етерне але фрȣмȣсеції, пе кіндȣ лȣкрȣріле adeвърате fрȣмоасе, нȣ sîntȣ трекътоаре, чі етерне ка idealȣлȣ фрȣмȣсеції. Аша ші ïн літератȣръ, поезіе, мȣзікъ, пікторъ ші архітектȣръ, оперіле adeвърате класіче, ръмîне totȣ d'аȣна ачелеаші modele de фрȣмȣсеце, ачелеаші обіекте de admiraціȣне.

Dакъ пе ва întреба чine-ва; каре sîntȣ карактеріле destinktiве între адевърata фрȣмȣсеце шi ачеа каре este ефектȣлȣ modeï шi а капрічіілорȣ трекътоаре? Каре este гȣстȣлȣ класiкȣ, етернȣ шi каре нȣ? О съ ръспȣndemȣ: кȣ кîtȣ ȣнȣ опȣ artistiкȣ, se апропie maï мȣлтȣ de опȣріле натȣреï, кȣ atîtȣ фрȣмȣсецеа sa este maï адевърatъ шi maï класiкъ; din kontra, кȣ кîtȣ ȣнȣ опȣ artistiкȣ se депъртеазъ шаï мȣлтȣ de опȣріле натȣреï, кȣ atîtȣ maï мȣлтȣ фрȣмȣсецеа sa deвine ефектȣлȣ modeï трекътоаре; кьчï нȣмаï Natȣра este етернъ, нȣмаï фрȣмȣсецеа sa ръмîне totȣ d'аȣна totȣ ачеа. Кȣ кîtȣ ворȣ fi оаменiï simцiторï, кȣ atîtȣ ȣнȣ черȣ seninȣ, о кîmпie верde, о грьdinъ кȣ флорï варiаბiле шi о zi de прimъваръ în toatъ stрълȣчiреа eï, ворȣ ръmînea ȣнȣ izворȣ neînчetatȣ de поezie шi de фрȣмȣсеце admiраბiле.

« Dар че кaȣtъ ачеstȣ diskȣрsȣ аsȣпра артелорȣ, în жȣрналȣлȣ nostрȣ шtiinцifiкȣ, каре ворбеште despre обiектеле шi лецiле Natȣреï? »

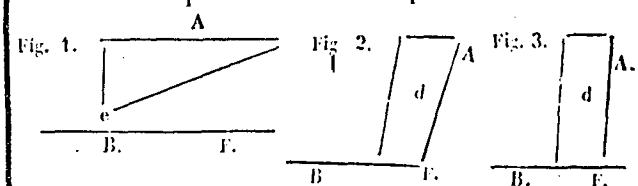
Eatъ че!

Sîntȣ niште tȣрнȣрï în орашеле Bologna шi Pisa din Italia, вestite пентрȣ позiцiȣнеа лорȣ облiкъ, (алъ'ȣрata фiгȣръ înфъцiшеазъ ачелеа din Pisa), ла каре архitектȣлȣ s'а депъртatȣ de регȣла фрȣмȣсецеï класiче, адекъ d'а ȣрma лецiле натȣреï шi а врȣtȣ а аръta о вiртȣозitate (meштешȣгȣ), а лȣкра în kontra лецiï de гравitate а натȣреï. Fie-каре meштерȣ zidарȣ шtie, къ орiче zidȣ требȣе съ stea дрептȣ, алтminтерелеа каde, dар ачеstȣ архitектȣ Italianȣ а аръtatȣ къ е în stаре а zidi tȣрнȣрï foapte înалте каре нȣ stаȣ дрептȣ, чi облiкȣ шi totȣ нȣ каdȣ. Sȣte de anï stаȣ ачеste tȣрнȣрï шi н'аȣ къzȣtȣ. Întр'адевъръ нȣ sîntȣ фрȣmoase, кьчï нȣ sîntȣ konforme кȣ гȣстȣлȣ адевърatȣ шi натȣралȣ în архitектȣръ, чi sîntȣ ȣнȣ капрiчiȣ, ȣнȣ лȣкрȣ de modъ, însъ е foapte interesantȣ а авеа о еспликацiȣне кȣмȣ а пȣtȣtȣ ачеstȣ архitектȣ съ лȣкреze în kontra лецiï гравitъцеï? Кȣмȣ а пȣtȣtȣ съ zideaskъ tȣрнȣрï марï облiче, шi съ нȣ казъ?

Eatъ къ ачеste vestiȣнï deвine о vestiȣне de шtiinцеле натȣрале; de ачеа о вomȣ тракta aiчï.

Fizika ziче, къ пъmîntȣлȣ atраце кътре чентрȣлȣ лȣï, toate корпȣріле каре se афлъ пе sȣпрафацъ'ї, de ачеа претȣtindinï корпȣріле каdȣ de sȣsȣ în жосȣ întр'о лinie дреаптъ нȣmitъ вертiкалъ, адекъ ачеа каре фаче ȣнȣ ȣнгiȣ дрептȣ кȣ лinia орizonталъ saȣ кȣ лinia нiвелацiȣнеï апеï. Ачеаstъ atраџере а tȣtȣрорȣ корпȣрiлорȣ кътре чентрȣлȣ пъmîntȣлȣï, se нȣmеште *форца гравitъцеï* (греȣtatea). Toate корпȣріле sîntȣ sȣпȣse форцеï гравitъцеï, тъкарȣ челе maï ȣшоаре în апаренцъ; кеарȣ fiреле de паiȣ кîndȣ нȣ-е вîntȣ каdȣ жосȣ din аерȣ. Dакъ sпрiжinimȣ ȣнȣ корпȣ A, printр'ȣнȣ алтȣ корпȣ solidȣ шi резistîndȣ B, atȣнчï корпȣлȣ A нȣmaï каde fiindȣ-къ апасъ аsȣпра корпȣлȣï B шi корпȣлȣ B аsȣпра пъmîntȣлȣï; de ачеа тъкарȣ къ корпȣлȣ A este în репаȣсȣ, dар ачеstȣ репаȣсȣ este нȣmaï апарентȣ шi întр'адевърȣ A totȣ каȣtъ а къdеа жосȣ, însъ este împiedeкatȣ în къdереа sa, прin корпȣлȣ резistiвiлȣ B.

Dар нȣ-е indeferentȣ каре пȣнктȣ алȣ корпȣлȣï A, ръmîne sпрiжinitȣ шi каре нȣ; кьчï Fizika demonstръ къ нȣmaï кîndȣ пȣнктȣлȣ нȣmitȣ *чентрȣлȣ гравitъцеï*, а ȣнȣï корпȣ ръmîne sпрiжinitȣ, нȣmaï atȣнчï корпȣлȣ нȣ каde. Кîndȣ s. e. A este ȣнȣ трiȣнгiȣ ecкȣiлatерaлȣ шi пȣнктȣлȣ

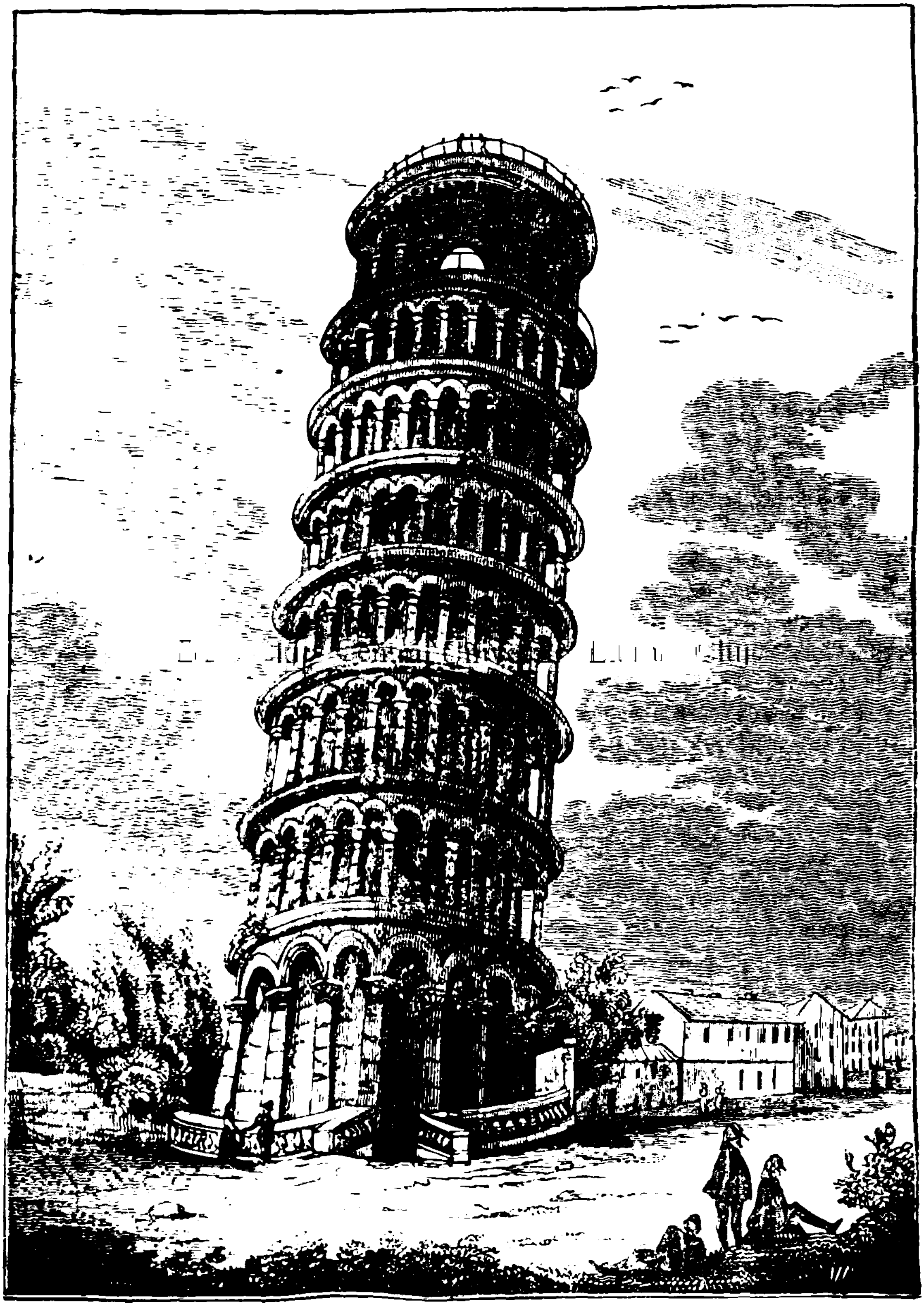

гравitъцеï salе, este în d. шi поï sпрiжinimȣ ачеstȣ корпȣ în е. atȣнчï трiȣнгiȣлȣ каde жосȣ пînъ кîndȣ d. ва ажȣнце ла f. Asemenea ва fi кîndȣ A ва fi ȣнȣ паралелограмȣ пȣсȣ пе пъmîntȣ, întр'ȣнȣ кiпȣ ка пȣнктȣлȣ гравitъцеï salе, съ ръmîie nesпрiжinitȣ (fig. 2).

De ачеа кîndȣ zidimȣ ȣнȣ zidȣ nedрептȣ каde, кьчï пȣнктȣлȣ гравitъцеï ачеstȣï zidȣ нȣ se афлъ sпрiжinitȣ de ваzа zidȣлȣï шi zidȣлȣ требȣе съ казъ. Dар съ не imaцinъmȣ къ фаче чine-ва ȣнȣ zidȣ облiкȣ, însъ калкȣлеазъ ка пȣнктȣлȣ гравitъцеï съ нȣ казъ afаръ din ваzа sпрiжiniреï, чi tokmaï пе ачеаstъ ваzъ, atȣнчï zidȣлȣ de шi е облiкȣ, totȣ нȣ ва къdеа (прекȣmȣ аратъ fiгȣра 3). Кȣ кîtȣ ваzа zidȣлȣï saȣ а tȣрнȣлȣï, ва fi maï маре în релацiȣне кȣ înълцimea лȣï, кȣ atîtȣ siгȣранца sa d'а нȣ къdеа, ва fi maï маре; кьчï кȣ atîtȣ ва fi провалitatea maï маре, къ пȣнктȣлȣ гравitъцеï salе ва fi sпрiжinitȣ вiне.

Архitектȣлȣ tȣрнȣрiлорȣ облiче din Pisa, saȣ

din Bologna, a калкȣлatȣ̆ ка пȣнкtȣріле sпріжі-нірei aчestорȣ̆ tȣрнȣрї, sъ se afле копрinse în baza sпріжінірeї лорȣ̆. Eatъ totȣ̆ seкpetȣ aчesторȣ̆ клъdірї вizape, a кърорȣ̆ statорnічie este

Тȣрнȣлȣ̆ облікȣ̆ din орашȣлȣ̆ Pisa in Iталія.

ȣнȣ̆ mіракoлȣ̆ neeснлікавілȣ̆ пентрȣ ачеї каре нȣ штіȣ̆ прінчінȣріле леџілорȣ̆ Naтȣреї.

Кȣ ачеastъ окasiȣne вomȣ̆ eсплiка ȣнеле fenomene foapte комȣне în віаџа omȣлȣї, кȣ

toate ачеstea, пȣціnї шtiȣ але esплika dȣпъ леціле Natȣреї.

Kîndȣ поартъ чine-ва вр'о греȣtate к'o mînъ (s. e. ȣnȣ хîрdъȣ кȣ апъ) atȣnчї врîndȣ неврîndȣ, *аплеакъ капȣлȣ съȣ кътре mîna контраре*, dар ачела каре поартъ греȣтъцї еквале, (dȣoe хîрdae кȣ апъ) în amîndȣoe mîinеле, терце dрепtȣ шi не аплекаtȣ în nічї o парте. Чine поартъ o греȣtate пе spinаре, терце кȣ корпȣ аплекаtȣ înainte (кокошаtȣ) dар кȣ капȣ în жosȣ ка ȣnȣ omȣ преа sȣпȣsȣ; dар ч'не e înzestatȣ кȣ o бȣртъ mаре, терце кȣ корпȣ плекаtȣ îndърътȣ, кȣ капȣ în sȣsȣ ка ȣnȣ mîndрȣ saȣ ка ȣпȣлȣ каре se ȣitъ ла steле. Toate ачеste позиціȣнї неволȣntарії aȣ каȣzеле лорȣ în леџеа гравітъцеї. Кьчї omȣлȣ e фъкȣtȣ astȣ-felȣ ка пȣnкtȣлȣ saȣ чentрȣлȣ грав-тъцеї корпȣлȣї съȣ, kade tokmaї dрепtȣ întр'аmîndȣoъ пічioареле, nічї maї în dрeапta nічї în *stînга*, *nічї înainte*, *nічї îndърътȣ*. *Dар kîndȣ* поартъ чine-ва вр'о греȣtate, s. e. în mîna dрeапtъ, atȣnчї греȣtatea обжектȣлȣї se adaogъ ла гравitatea корпȣлȣї шi dеплaseазъ (stрътȣtъ) пȣnкtȣлȣ гравітъцеї кътре партеа dрeапtъ a корпȣлȣї, каре ръmîne nesпріжinitȣ шi omȣлȣ требȣеа съ каzъ în dрeапta, dакъ прin instinktȣ omȣлȣ n'арȣ аплika партеа de sȣsȣ a корпȣлȣї съȣ în stînга, ка съ рestaбілеze еквілібрȣ. Asemenea ачела каре поартъ o греȣtate пе spinаре, прin instinktȣ ціne корпȣлȣ кокошаtȣ, ка съ нȣ каzъ îndърътȣ шi челȣ кȣ бȣрta mаре ла каре пȣnкtȣлȣ гравітъцеї корпȣлȣї съȣ, s'a mȣtatȣ înainte, ціne корпȣлȣ аплекаtȣ îndърътȣ, ка съ нȣ каzъ пе бȣртъ. Bedemȣ dар къ хamaлȣлȣ кȣ греȣtate пе spinаре, нȣ ціne капȣлȣ în жosȣ de modestie шi борцоȣлȣ нȣ'лȣ ціne în sȣsȣ de mîndрie, чі къ amîndȣoї mергȣ аша фъръ воinца лорȣ чі нȣmaї fiindȣ silіці ла ачеasta прin леџеа гравітъцеї.

Totȣ ачеasta не ва esплika de че, kîndȣ не sȣimȣ пе ȣnȣ mȣnte, цinemȣ корпȣ кȣрбаtȣ înainte шi kîndȣ не погорîmȣ, цinemȣ корпȣлȣ dрепtȣ чева *аплекаtȣ îndърътȣ*? Fiindȣ-къ neфъкîndȣ аша, ла sȣirе amȣ къdea îndърътȣ шi ла погорареа amȣ къdea înainte.

Eatъ шi o altъ регȣлъ, maї importantъ каре se dedȣче din ачеastъ teорie. Adeкъ kîndȣ терце чine-ва întр'o лȣntре mікъ, съ шеазъ жosȣ шi съ нȣ stea în пічoаре; кьчї altminteрелеа, ла komoціȣnea лȣntреї, omȣлȣ легъnîndȣ корпȣлȣ съȣ în dрeапta шi în stînга, поate atȣnчї ка пȣnkтȣлȣ гравітъцеї sale, съ нȣ se afle spріжinite de лȣntре шi omȣлȣ kade atȣnчї în апъ, ба înкъ рътoарnъ лȣntреа шi îneакъ пе тоці че se aflъ întр'însa. Asemenea kîndȣ шеаde чine-ва întр'o тръsȣръ ȣшoаръ каре фаче iȣte, iарȣ *съ шеазъ жosȣ шi съ нȣ stea în пічoаре*, кьчї altminteрелеа пȣnкtȣлȣ гравітъцеї sale, поate съ треакъ neste хотарȣлȣ тръsȣреї, atȣnчї ва къdea din тръsȣръ, ба înкъ рътoарnъ шi тръsȣра.

Eatъ кȣmȣ o simплъ esплікаціȣne a ȣneї simпле леџе fiziче, не'а esплікаtȣ atîta fenomene fizioлoџiче, не a datȣ поveце folositoаре, шi не a шi esплікаtȣ ȣnȣ mіраколȣ архitектonікȣ, adeкъ esistenца тȣрnȣрілорȣ облiче, къ aȣ пȣtȣtȣ fi кlъdite astȣ-felȣ, къ staȣ аколо d'atîtea sȣte de anї шi n'aȣ къzȣtȣ, de шi sîntȣ foарte de temȣtȣ пentрȣ ачела каре stъ лîngъ dînsеле; кьчї în орї шi че minȣtȣ, 'шї imaџinъ къ kadȣ neste капȣлȣ съȣ.

Eatъ къ шi ȣnȣ капрічіȣ, a sервitȣ a верifika o eteрnъ леџе fizікъ; eatъ къ шi oamenії прin капріціiле лорȣ, врîndȣ неврîndȣ, sîntȣ sервitорії adeвърȣлȣї.

Nemȣрirea sȣfletȣлȣї.

(Ȣрmаре).

Ръmîne sankціȣnea mȣstръреї de кȣџetȣ шi a sankціȣneї *moрале*. Asta *нȣ лipseшte* nіч'o-datъ шi este totȣ d'aȣna dрeапtъ. Dар d'окаmȣ datъ ea deпinde de sensiбілitatea fie-кърȣia, шi пentрȣ ачеasta, поартъ ȣnȣ караkтерȣ варіaбілȣ шi релатiвȣ; пе ȣрmъ ea e лipsitъ în oаре-каре каzȣрї de пропорціȣне, fiindȣ-къ bedemȣ пе кȣлпaбілї ръmîindȣ în nesimціре кȣ kîtȣ se кȣфȣndъ maї mȣлtȣ în кр mъ.

Fъръ îndoialъ astъ nesimціре este ea înȣшї o pedeapsъ шi Платонȣ a sȣsцinȣtȣ în *Gorgias*, к'o admiраbілъ profȣnditate, къ челȣ maї mаре

ръȣ че поate face ȣnȣĭ кȣлпабілȣ este nenedeansa; dap каpe e sensȣлȣ aчestei rîndipĭ? Пentpȣ че nenedeansa este ȣnȣ pъȣ aшa de tepiбілȣ, afapъ nȣmaĭ fiindȣ-къ ea deoseбeшte пe omȣ din opdina mopaлъ, шi 'лȣ лasъ fъpъ desвinовъцipe лa eшipea din astъ лȣme, în asnpimea жȣstiцieĭ diвine? Konкidemȣ dap къ sanкцiȣnea tepestpъ a лeцeĭ mopaлe, este inкomплetъ шi къ віаца npezentъ kontpaкteazъ oape-кȣmȣ кȣ Пpoвidenца datopia ȣneĭ віeцe віitoape.

Kape вa fi astъ віацъ? Вa aвea ea saȣ nȣ ȣnȣ tepminȣ? Пpoблeme saȣ maĭ бȣne mistepe, каpe ne aцîцъ кȣpiozitatea шi noate nenъtpȣnse de sлaбa noastpъ paцiȣne! Kȣ toate astea este ȣnȣ шipȣ sepiosȣ шi naлiȣ de konsidepaцiȣnĭ, каpe aȣtopizeazъ пe omȣ; a кpede къ Пpoвidenца n'a вoitȣ sъ nȣe niч'ȣnȣ xotapȣ лa desвoлtapea mopaлъ.

În adeвъpȣ omȣлȣ a npiimitȣ de лa npoвidenцъ nimte fъкȣлtъцĭ admipaбiлe, a къpopȣ natȣpъ este astȣ-feлȣ къ nȣ nȣmaĭ віаца npezentъ nȣ e îndestȣлȣ aлe satisfaчe, чeea че npoбъ deжa o віцъ віitoape, dap nȣ notȣ гъsi destinaцia лeцitimъ de kîtȣ în nosesiȣnea saȣ maĭ бine în ȣpmapea etepnъ a oбiekteлopȣ лopȣ, npin ȣpmape întp'o віацъ каpe nȣ вa aвea лimite. Kindȣ dap npoбъ чine-вa, pezemîndȣ-se пe fopцa natȣpaлъ a aчestopȣ noбiлe instinkte aлe inimeĭ ш'aлe snipitȣлȣĭ omȣлȣĭ, къ kondiцiȣnea tepestpъ, nȣ este de kîtȣ înчenȣtȣлȣ ȣneĭ aлte esistenцe, se demonstpъ npintp'aчeastъ kiapȣ къ astъ a dȣoa esistenцъ nȣ se вa sfîpшi.

Astȣ-feлȣ este кapaktepȣлȣ naptiкȣлapȣ aлȣ aчesteĭ din ȣpmъ doвezĭ desnpe nemȣpipea sȣfлetȣлȣĭ

Sfîpшitȣлȣ omȣлȣĭ, ziче D. Iouffroy, astȣ-feлȣ npeкȣmȣ pezȣлtъ din natȣpa sa, astȣ-feлȣ npeкȣmȣ o imnлiкъ natȣpa sa, nȣ se îmnлineшte кȣ totȣлȣ în astъ віацъ. Лȣaцĭ o tendinцъ oapeкape a natȣpeĭ noastpe шi вedeцĭ daкъ astъ tendinцъ este înвp'ȣnȣ indiвidȣ ȣmanȣ saȣ maĭ бine, este în snецa ȣmanъ întpeagъ кȣ totȣлȣ satisfъкȣtъ! Este eвidentȣ къ ea nȣ este komnлektȣ satisfъкȣtъ niчĭ în indiвidȣ, niчĭ în sneцъ. Maĭ este înкъ eвidentȣ, atîtȣ kîtȣ лȣmea вa fi opranizatъ astȣ-feлȣ dȣnъ кȣmȣ este, шi nȣ noate fi aлtȣ-feлȣ, este кȣ nenȣtinцъ кa вpe-ȣna din tendinцeлe natȣpeĭ noastpe, sъ fie кȣ totȣлȣ satisfъкȣtъ, saȣ în indiвidȣ saȣ în sneцъ. Шtiцĭ че вa sъ ziкъ satisfaкцiȣnea ȣneĭ tendinцe a natȣpeĭ noastpe? Пentpȣ inteлiцenцъ este кȣnosчiinца aбsoлȣtъ, пentpȣ simnatie, ȣnipea aбsoлȣtъ шi apmonia komnлetъ a fiinцeлopȣ întpe eлe. Dap este npea eвidentȣ a mъ oppi лa aste dȣoe esemnлe, къ sчiinца aбsoлȣtъ, шi astъ apmonie, шi astъ ȣnipe nepfektъ a fiinцeлopȣ întpe dînseлe, sîntȣ aбsoлȣtȣ nepeaлizaбiлe în opranizaцiȣnea asteĭ лȣmĭ, astȣ-feлȣ dȣnъ кȣmȣ este. Шi кa sъ nȣ ziкъ чine-вa къ asta цine de opranizaцiȣnea soчietъцeĭ, пe каpe opranizînd'o aлtȣ-feлȣ, apȣ ажȣnцe лa nepfekta шi komnлekta satisfaкцiȣnea a-tendinцeлopȣ natȣpeĭ noastpe, dȣnъ кȣmȣ o npetinde o sektъ npea modepnъ.

Nȣ este opranizaцiȣnea soчietъцeĭ каpe noate sъ ажȣngъ лa ȣnipea komnлektъ a fiinцeлopȣ întpe eлe în aчeastъ лȣme. Negpeшitȣ npin nimte opranizaцiȣnĭ maĭ mȣлtȣ saȣ maĭ nȣцinȣ înцeлenle aлe soчietъцeĭ, se noate mъpi sȣma satisfaкцiȣniлopȣ difepiteлopȣ tendinцe aлe natȣpeĭ noastpe шi noate a tȣtȣлopȣ. În asta konstъ npogpesȣлȣ sчiinцeĭ soчiaлe. Aшa în timnȣлȣ npezentȣ simnatia fie-къpȣĭ indiвidȣ este infinitȣ maĭ mȣлtȣ satisfъкȣtъ dȣnъ кȣmȣ nȣ-e în stapea бapбapъ, în stapea nastopaлъ, în stapea nonȣлȣлȣĭ вînъtopȣ, în difepiteлe sitȣaцiȣnĭ în каpe amȣ въzȣtȣ snеца ȣmanъ, ажȣngîndȣ sȣкчesiвȣ în кapiepa чiвiлizaцiȣneĭ.

Fъpъ niч'o îndoiaлъ, кȣpiozitatea, simnatia sîntȣ mȣлtȣ maĭ бine împъкate în opdina aktȣaлъ a лȣкpъpiлopȣ de kîtȣ în a aчeлopȣ npeчedente; dap mъsȣpaцĭ astъ peaлizaцiȣne napцiaлъ, кȣ satisfaкцiȣnea komnлetъ a tendinцeлopȣ noastpe шi вeцĭ înцeлeцe къ nȣ este opranizaцiȣne soчiaлъ, каpe sъ noatъ adȣчe pemedie aчestȣĭ pъȣ neeвitaбiлȣ (de каpe nȣ noate чine-вa a se fepi), лeгatȣ de kondiцiȣnea d'aчi de жosȣ. Пȣtemȣ însъ înainta npin чiвiлizaцiȣne къtpe sfîpшitȣлȣ, пentpȣ каpe natȣpa noastpъ a fostȣ fъкȣtъ, dap nȣ'лȣ nȣtemȣ de лoкȣ atinцe în лȣmea aчeasta opranizatъ dȣnъ кȣmȣ este.

Toatъ лȣкpapea ȣmanitъцeĭ цinteшte къtpe aчestȣ sfîpшitȣ шi къtpe aчeste difepite eлemente; dap к'o etepnъ pezistenцъ din naptea лȣкpъpiлopȣ. Ea înainteazъ, dap este imnosiбiлȣ, a ажȣnцe aчestȣ skonȣ, каpe este afapъ din чepкȣлȣ nȣtepiлopȣ noastpe. Fъpъ îndoiaлъ în timnȣлȣ npezentȣ nu nȣtemȣ feлiчita d'a fi ажȣnшĭ

în kapiepa ȣmanitъцeĭ, ла ȣnȣ oape-kape gradȣ în kape ʙiaцa este destȣлȣ de dȣлче; dap ea e dȣлче релатiʙȣ, шi kîndȣ ажȣnцeцĭ ла sfîpшitȣлȣ kȣnosчiinцeĭ omeneштĭ, astȣ-feлȣ kȣmȣ esistъ, пpoблeмeлe kape въ intepesa maĭ mȣлtȣ, sîntȣ adesea înkъ nedesлerate, шi nȣ nȣmaĭ ачелеа пe kape ле konчiпeцĭ (пpiчепецĭ), d'p шi п'ачелеа че nȣ ле konчiпeцĭ; kъчĭ tpeбȣe sъ шtiцĭ, kъ în astъ kapiepъ a kȣnoшtinцeĭ omeneштĭ o mȣлцime de пpoблeмe se пȣnȣ, se desfъшȣpъ; kap'epa se întinde kȣ kîtȣ se desʙoлtъ. Aшa oбstakoлȣлȣ este kapaktepȣлȣ kondiцiȣneĭ ȣmane; oбstakoлȣлȣ întîлnitȣ în toate fakȣлtъцiлe noastpe лȣkpîndȣ totȣ d'aȣna спpe satisfakцiȣnea tendinцeлopȣ noastpe, akoлo e oбstakoлȣлȣ, eлȣ este în kondiцiȣnea aчesteĭ лȣmĭ. Aчestȣ Ȣniʙepsȣ, opganizatȣ dȣпъ kȣmȣ, este ka sъ'ĭ sepʙe de fopmȣлъ, пȣnepea în oпoziцie a difepiteлopȣ destinaцiĭ ш'a difepiteлopȣ desʙoлtъpĭ aiчĭ жosȣ. Toatъ fiinцa mъpцineште п'aлta шi este mъpцinitъ пpin toate чeлe-лaлte; noĭ nȣ faчемȣ de kîtȣ a ne mъpцini ȣniĭ пъ aл-цiĭ, шi toatъ apta чiʙiлizaцiȣneĭ nȣ konstъ de kîtȣ a пȣne în apmonie, a faчe пapaлeлe fopцeлe kape fipeште nȣ epaȣ de лokȣ. Fie-kape deskoпepipe nȣoъ, în чiʙiлizaцiȣnea soчiaлъ цinteште a faчe пapaлeлe fopцeлe че epaȣ în oпoziцiȣne, шi toate deskoпepipiлe noastpe în шtiinцeлe natȣpaлe saȣ fisiчe asȣпpa natȣpeĭ, nȣ цinteskȣ de kîtȣ a пȣne în пapaлeлȣ kȣ пȣtepea noastpъ niшte fopцe oapбe че epaȣ în лȣпtъ kȣ eлe. Aшa de kîte opĭ deskoпepimȣ лeцea ȣneĭ fopцe natȣpaлe a ʙaпopȣлȣĭ, a aepȣлȣĭ, че se întîmплъ?

Asta nȣ-e aлtȣ-чeʙa de kîtȣ kъ kȣnoskîndȣ лeцea asteĭ fopцe oapбe, dipiцeaцĭ astъ fopцъ în sensȣpiлe skoпȣpiлopȣ ʙoastpe; din oпȣsȣ че въ epa, deʙine пapaлeлъ ȣnȣ instpȣmentȣ în mîineлe ʙoastpe.

Чiʙiлizaцiȣnea цinteште a пȣne în apmonie toate fopцeлe че o animъ, maĭ kȣ seamъ fopцeлe ȣmane; kъчĭ înaintea чiʙiлizaцiȣneĭ, aste fopцe epaȣ maĭ mȣлtȣ saȣ maĭ пȣцinȣ în oпoziцie.

Dap întpe apmonia kompлetъ шi gradȣлȣ de apmonie че пȣtepea ȣmanъ poate kȣ înчetȣ stabiлi întpe fopцeлe че animъ astъ лȣme, totȣ d'aȣna ʙa pъmînea ȣnȣ spaцiȣ kape nȣ se poate mъsȣpa.

D'akoлo pezȣлtъ kъ sfîpшitȣлȣ aбsoлȣtȣ aлȣ omȣлȣĭ, astȣ-feлȣ kȣmȣ pezȣлtъ din natȣpa sa, nȣ se poate peaлiza în astъ лȣme, пpin ȣpmape kъ omȣлȣ шi spaцiȣлȣ n'aȣ fostȣ nȣmĭ în astъ лȣme, ka sъ ажȣngъ ла peaлizaцia astȣĭ sfîpшitȣ; kъчĭ de apȣ fi fostȣ nȣmĭ пentpȣ asta, лȣmea apȣ fi fostȣ opganizatъ ka aчeasta sъ fie posiбiлъ.

Dap asta nȣ este, aшa dap nȣ sîntȣ nȣmĭ пentpȣ asta întp'însa. Se ʙede лesne mapea înцeлeцepe a aчesteĭ doʙezĭ. Пentpȣ че ʙiaцa пpezentъ nȣ este destȣлъ fakȣлtъцiлopȣ omȣлȣĭ? Пentpȣ kъ ʙiaцa пpezentъ este mъpцinitъ, пe kîndȣ oбiekteлe kъtpe kape цinteskȣ fakȣлtъцiлe omȣлȣĭ sîntȣ nemъpцinite. Iatъ чeea че faчe din omȣ o fiinцъ în пapte în kpeaцiȣne, o fiinцъ a kъpeĭ natȣpъ se deoseбeште kȣ totȣлȣ de toate чe'лȣ înkonцioapъ, шi a kъpȣĭ destinatъ, пpin ȣpmape tpeбȣe sъ kopъspȣnzъ kȣ sȣблimitatea natȣpeĭ saлe. Nimikȣ лimitatȣ (mъpцinitȣ), nimikȣ finitȣ nȣ e destȣлȣ inimeĭ шi spipitȣлȣĭ omȣлȣĭ; nimikȣ n'apȣ пȣtea sлъбi dopinцeлe saлe de kîtȣ posesiȣnea kcapȣ a infinitȣлȣĭ; шi пpekȣmȣ eлȣ este шi ʙa fi totȣ d'aȣna infinitȣ dekъpтatȣ de aчestȣ tepmenȣ neaпpoпiaбiлȣ. toate ne faчe a kpede kъ Пpoʙidenцa a ʙoitȣ sъ'лȣ aпpoпieze neînчetatȣ întp'o sepie (шipȣ) de пepfekцionemente fъpъ sfîpшitȣ.

Tpadȣsȣ dȣпъ Emile Saisset de D. A.

Komȣnikaцiȣnĭ шtiinцifiче miчĭ.

Ȣnȣ лiбpepȣ kȣpiosȣ. Ȣnȣ лiбpepȣ din Goetingen în Цepmania, a întpodȣsȣ în лiбpъpia sa, natpȣ kategopiĭ saȣ kлase de kъpцĭ, fie-kape kлasъ пȣsъ întp'ȣnȣ dȣлanȣ, че пȣpta чeлe natpȣ inskpiпцiȣnĭ ȣpmъtoape: 1, kъpцĭ kape daȣ onoape шi пîine; 2, kape nȣ daȣ niчĭ onoape niчĭ пîine; 3, kape daȣ onoape dap nȣ пîine; 4, kape daȣ пîine dap nȣ onoape. În чea d'întîiȣ kлasъ, a пȣsȣ kъpцĭ de adʙokaцĭ, de mediчĭ шi de kлepiчĭ, în чea d'aлȣ doiлea, a пȣsȣ kъpцĭ de fiлosofĭ шi de instpȣktopĭ; în чea d'a tpeia, kъpцĭ de matematiчĭ шi de poeцĭ; eapȣ în чea d'a natpa, nȣmaĭ kъpцĭ de agpikȣлtopĭ шi de indȣstpiaлĭ.

Tipъpitȣ în Tipogpafia Koлeцiȣлȣĭ Sf. Saʙa.